

**КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського»
ПЦК «Фортепіано та концертмейстерство»**

**Курсова робота
з дисципліни «Історія фортепіанного виконавства»
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФОРТЕПІАННИХ ТВОРІВ
Л. БЕТХОВЕНА : СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ТА ВИКОНАВСЬКА СПЕЦИФІКА**

**Виконала здобувачка 2 Ф-НО курсу
Освітньо-професійної програми “Фортепіано”
ТРОЦЕНКО АННА
Викладач Л.О. ІВАНЬКО**

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЛЮДВІГ ВАН БЕТХОВЕН ЯК ПРЕДСТАВНИК КЛАСИЧНОЇ ШКОЛИ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: АНАЛІЗ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ.....	5
РОЗДІЛ 2. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ЛЮДВІГА ВАН БЕТХОВЕНА.....	8
РОЗДІЛ 3. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФОРТЕПІАННИХ ТВОРІВ Л.В.БЕТХОВЕНА.....	11
ВИСНОВОК.....	14
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	16

ВСТУП

Актуальність дослідження. Період кінця XVIII - початку XIX століття був справжнім розквітом для музичного мистецтва. В цей час особливої популярності набуває нова течія Класицизм. Термін класичний походить від латинського слова *classicus*, що означає «зразковий». У своїй творчості митці прагнули створювати щось вічне і гармонійне, звертаючи увагу на високу благородність, ясність і прагнення до досконалості.

У Франції, ще починаючи з XVII ст. почав формуватися класицизм, але активно розвиватись та розповсюджуватись саме в музиці лише у другій половині XVIII ст. на початку XIX століття.

У період класицизму відбувається значна зміна музичної мови, що виявляється у переході від поліфонії до гомофонії. Цей перехід супроводжується утвердженням мажоро-мінорної тональної системи, яка стає основною в музиці класичного періоду. Музика класиків, зокрема Л. ван Бетховена, Й. Гайдна і В. А. Моцарта, втілює нові композиційні принципи, які замінили барокову поліфонічну систему, і сприяли розвитку нових жанрів та форм.

Віденські класики стали ключовими фігурами в відображенні цього стилю. Їхня творчість ознаменувала етап становлення гомофонії як основи композиції та утвердження симфонізму - нового методу мислення в музиці.

У різні історичні епохи підходи до формування виконавської майстерності мали свої характерні особливості. Віртуози, музиканти дотримувалися різних методів і педагогічних принципів у процесі навчання, що відображало загальні естетичні тенденції та вимоги часу. Кожен з них вносив власне бачення в процес виховання виконавців, формуючи унікальні школи та традиції.

Мета роботи: На меті стоїть повернення до епохи класицизму і дослідження розвитку Віденської класичної школи. Розглянемо основи, на яких розквітала творчість геніального митця, представника Віденської класичної школи - Людвіга ван Бетховена. Найбільше спрямуємо увагу саме на стилістику фортепіанних творів композитора та їх інтерпретацію.

Людвіг ван Бетховен - видатний німецький композитор, диригент і віртуозний піаніст, яскравий представник віденської класичної школи. Його творчість уособлює ідеї героїчної боротьби за свободу.

Музична спадщина Л. Бетховена надзвичайно різноманітна й багата: вона охоплює симфонії, увертюри, концерти для фортепіано та скрипки, численні фортепіанні сонати (зокрема всесвітньо відомі «Місячна», «Патетична», «Апасіоната»), пісні, кантати, меси та ораторії. Кожен із його творів відзначається глибиною емоцій, динамічністю і багатством художнього змісту.

Постать Л. Бетховена безперечно належить до найвеличніших у світовій музиці, а його стиль залишається добре впізнаваним. Його композиції займають важливе місце в репертуарі музикантів різного рівня - від початківців до майстрів сцени. Створений ним унікальний художній почерк забезпечує безперервний інтерес до його творчості упродовж століть.

Сучасні дослідники дедалі частіше звертаються до вивчення життя і творчості Бетховена. Їх цікавить його дитинство, вплив життєвих обставин на формування світогляду, розвиток симфонічного та філософського мислення, особливості стилю й педагогічних методик. Вчені також активно досліджують новаторські риси його творчості та глибинну структуру музичних творів.

Предмет дослідження: Інтерпретація фортепіанних творів Л. Бетховена, його стилістичні особливості та виконавська специфіка.

1. Людвіг ван Бетховен, як представник віденської класичної школи в наукових дослідженнях: аналіз творчої спадщини.

Напрямок мистецтва, відомий як «Класицизм», активно розвивався в другу половину XVIII століття, особливо в музиці. Основними принципами музики цієї епохи були чіткість структурованості, раціоналізм і логічність. Композитори демонструють глибокий філософський зміст у своїх творах завдяки єдності, чистоті та гармонії. Таким чином, музика залишається насиченою та чуттєвою.

Віденська класична школа відіграла значну роль у розвитку музичного класицизму. Її твори вражають багатством, різноманітністю, та динамікою. Італійська, французька та німецька традиції гармонійно поєднуються в музиці віденських класиків. У творах цієї епохи інтелект і емоції гармонійно поєднуються: трагізм і комізм, динаміка поєднується з витонченістю.

Активний розвиток симфонічної музики, зокрема, симфонії, сонат, концертів і камерних ансамблів, відбувається під час класицизму. Становлення симфонічного оркестру також було значним досягненням. Сольна фортепіанна музика була особливо важливою

Музика віденських класиків вирізняється своєю унікальністю, самобутністю та неповторністю. Кожен із композиторів мав власний індивідуальний стиль, що яскраво виявився у їхній творчості. Вольфганг Амадей Моцарт досяг високої майстерності як в інструментальній, так і в оперній музиці, тоді як Йозеф Гайдн і Людвіг ван Бетховен більше зосереджувалися на інструментальних жанрах. Для Й. Гайдна характерні елементи гумору, дотепності та емоційності, тоді як творчість Л. ван Бетховена просякнута героїзмом і потужним динамізмом. У музиці В. А. Моцарта можна відчувати багатство ліричних настроїв і глибоких почуттів. Людвіга ван Бетховена справедливо

вважають геніальним композитором, а його твори - вершиною класичної музики. Багатство його творчого доробку та жанрова різноманітність завжди викликали великий інтерес у дослідників.

Б. Андрейчук у своєму дослідженні акцентує увагу на феномені особистості Людвіга ван Бетховена, обґрунтовуючи важливість вивчення його творчості, зокрема сонат, у репертуарі навчальних закладів різних рівнів. Він підкреслює необхідність глибокого розуміння стилю Бетховена та уважного ставлення до композиторського тексту.

О. Гольденвейзер, один із редакторів сонат для фортепіано й дослідник музики Бетховена, у своїх наукових працях наголошує на зв'язку між фактурними рисами фортепіанного стилю композитора та його оркестровим мисленням. У цьому контексті розвиток асоціативного мислення, що полягає у здатності порівнювати теми, мелодії, фактури та темброві нюанси різних музичних інструментів, є особливо важливим для музиканта.

О. Чеботаренко, яка досліджувала природу звуковидобування у творах Людвіга ван Бетховена, зазначає: «Музичне мислення породжує насичений величезною психологічною енергією та різноманітними специфічними барвами музичний (фортепіанний) звук. Саме завдяки піаністичному туше виникає особлива щільність звуку, енергія, яка викликає різноманітні відчуття і барви (більш світлого або насиченого тону)».

Людвіг ван Бетховен народився в Бонні (Німеччина) у сім'ї придворного музиканта в 1770 році. З дитинства хлопець продемонстрував чудові здібності та любов до музики, і вже у вісім років дебютував як піаніст у Кельне. Вже в 1782 році були написані перші фортепіанні варіації.

З 11 років юнак починає займатися з придворним органістом Нефе, якому допомагав молодий музикант. Саме він заклав основу його геніальної творчості, відкриваючи своєму учню глибину музики. Учитель став для нього другом, а не просто вчителем. Зустріч із Моцартом у 1787 році, під час якої той відзначив надзвичайні здібності юного Бетховена до імпровізації, справила значний вплив на його музичне світосприйняття. Саме в цей період починається активне становлення особистості Людвіга ван Бетховена. Він багато працює, навчається та відвідує філософські лекції.

Світогляд і переконання Бетховена зазнали суттєвих змін під впливом подій Французької революції в 1780-х роках. Вона визначила головну тему його творчості - боротьбу за свободу. Музика композитора сповнена глибоких духовних переживань, водночас у ній яскраво проявляються вольовий характер, мужність і героїзм. Ці ж риси відчувалися і в його виконавській манері: гра Бетховена на фортепіано відзначалася силою, енергією та величністю. У цей період Бетховеном створюються видатні музичні твори, такі як перші дві симфонії, ряд кuartетів, Соната № 8 «Патетична», Соната № 12 з похоронним маршем та Соната № 14 «Місячна». Водночас у композитора починаються труднощі зі слухом, але це не заважає його творчій діяльності. Його любов до мистецтва та бажання творити для людей надихають його на нові досягнення. Бетховен активно продовжує свою роботу, створюючи нові композиції, серед яких опера «Фіделіо», симфонії, увертюри «Егмонт» і «Коріолан», а також ряд фортепіанних сонат, включаючи відому «Апасіонату». У 1818 році стан здоров'я Бетховена дещо поліпшився, що дало йому змогу створити нові шедеври зрілого періоду, серед яких: 9-а симфонія, фортепіанні сонати та «Урочиста меса». Композитор залишив по собі вражаючу спадщину: 9 симфоній, 5 концертів для фортепіано та скрипки, 32 фортепіанні сонати, численні

квартети та увертюри. Важливе місце у його творчості займає вокальна музика - близько 80 пісень, цикли романсів, кантати та обробки народних мелодій.

Влаштований друзями концерт 1824 року, де була виконана 9-а симфонія та фрагменти з «Урочистої меси», став визначною подією для Людвіга Ван Бетховена. Після успішного виконання публіка вибухнула аплодисментами та вигуками захоплення, але Бетховен уже не міг почути цих відгуків. Лише коли одна з співачок повернула його до аудиторії, композитор побачив захоплені погляди людей і навіть знепритомнів від емоцій. Після цього Бетховен здобув світове визнання, хоча його здоров'я продовжувало погіршуватися. У 1826 році він завершив своє останнє творіння - фінал квартету № 130, що стало завершенням його творчої кар'єри.

Всупереч всьому, музика композитора живе вже понад 250 років. Немає, мабуть, жодної людини, котра не чула б і не стикалася з нею у повсякденному житті. А кожному музиканту випала нагода хоч раз відчувати і стати ближче з його мистецтвом.

2.Стилістичні особливості творів Людвіга ван Бетховена.

Стиль творів, який створив Людвіг ван Бетховен неможливо сплутати ні з якими іншими. Фортепіано було ключовим інструментом для ансамблів віденських класиків. Коли Л. Бетховен обрав цей інструмент для своїх композицій, він підкреслив його значення. Він написав «Сонати для фортепіано і скрипки» та «Тріо для фортепіано, скрипки та віолончелі», демонструючи той факт, що він віддає перевагу фортепіано як інструменту музичного мистецтва. Композитор міг би вибрати фортепіано, але бачив обмеження в інших інструментах, зокрема неможливість виконувати штрих legato. Через це він вирішив залишитися на фортепіано.

Композитор постійно експериментував із новими музичними образами, збагачуючи їх різноманітними виразними засобами. Саме він ввів контрасти та напружений розвиток у різні жанри. Його твори вирізняються потужною енергією, і майже всі вони мають оркестровий звучання.

Людвіг ван Бетховен перетворив форми сонати на логічні структури, які мали контрастний розвиток і раціональність. Його твори складаються з гармонійно поєднаних елементів, що створює цілісну картину. Наскрізний розвиток є важливою характеристикою його музики. Композитор створює відчуття цілісності твору, змінюючи головну тему, переходячи між голосами та постійно переосмислюючи її.

Змінюючи динаміку та характер звучання, композитор додає музиці елементи постійного руху. Чіткий ритм, який він створює, допомагає відчувати пульс і підтримувати напруження до самого кінця композиції, є однією з його характерних рис.

Музика композитора містить широкий спектр драматичних і ліричних образів. У його творах відчувається дух мужньої, рішучої особистості. Як зазначалося раніше, композитор отримав цей драматизм від подій французької революції, а також відобразив власну трагедію втрату слуху. Ця проблема стала для Бетховена образом перешкоди, яка заважає головному герою.

Л. Бетховен часто використовує оркестрове звучання у своїй музиці. Він створює на фортепіано ефект оркестрового звучання завдяки своєму досвіду роботи з оркестром і знанню особливостей педалей, тембрів і регістрів. Його твори часто містять мотиви, які переміщуються з одного регістра в інший, що додає виразності та багатоголосся.

Використання акордів, насичена динаміка та поліфонія відрізняють стиль письма Бетховена. Часта і різка зміна динаміки його музики є однією з найпомітніших характеристик. Крім того, гармонія часто змінюється в його творах. Композитор використовує акценти та часто використовує техніки *crescendo* і *diminuendo* для заміни поступового наростання звучності. У своїх творах митець використовує два види акцентів: мелодійні та ритмічні наголоси. Ці акценти додають конфліктність у метр, який він дуже любив. Конфліктність Людвіга ван Бетховена часто підкреслював за допомогою дисонансів, затримок і синкопів.

Темп і ритм є важливими аспектами музики Людвіга ван Бетховена. Він вимагав строгого дотримання такту, хоча іноді дозволяв незначні відхилення. У творах Л. Бетховена чітко виражений ритм. Поняття темпу та характеру музики він розрізняв і не змішував їх. Наприклад, у його композиціях може спостерігатися одночасне наростання динаміки і уповільнення темпу. Використання ваги руки при грі ще одна важлива характеристика його музики. Л. Бетховен у своїх нотах залучає всі п'ять пальців руки, зосереджуючись на першому пальці.

Особливістю творів Л. Бетховена є саме *legato*, яке композитор ставить на перший план, коли виконує їх. Розмовні діалоги між голосами та інтонаціями демонструють *legato* в його музиці. *Legato* надає музичним мелодіям художність і живописність. Для досягнення цього ефекту Л. Бетховен використовував метод сковзання з чорної клавіші на білу, який забезпечував безперервність і плавність звучання.

Людвіга ван Бетховена, безсумнівно, можна назвати новатором у використанні педалей. Він надає музиці більшу виразність і масштабність за допомогою лівої та правої педалі. Педаль допомагає досягти більш плавного звучання, зв'язуючи окремі елементи чи пасажі.

Його твори рідко використовують позначення педалі, лише тоді, коли це необхідно для досягнення бажаного ефекту.

Попри те, що Людвіг ван Бетховен створив свій унікальний стиль, він також передбачив шляхи розвитку музики для майбутніх поколінь композиторів. Він підняв звучання фортепіано на новий рівень, надавши своїм творам грандіозність, контрасти та яскраву виразність. Його композиції стали надзвичайно впливовими та значущими в історії музики завдяки своїй чіткості, структурованості, завершеності та цілісності.

3. Інтерпретація фортепіанних творів Людвіга ван Бетховена.

Виконання творів Людвіга ван Бетховена ставить перед виконавцем такі складнощі, як: технічні складнощі та художні. Витривалість, зосередження уваги, іноді і чималої фізичної сили потребує виконання його творів. Незалежно від технічної складності твору, перш за все потрібно зрозуміти, що саме композитор прагнув донести: які образи він хотів передати, які почуття та емоції вкладені у музику. Технічні аспекти виконання є важливими, але вони служать лише засобом для втілення глибоких ідей та емоцій, закладених у творі.

Термін «інтерпретація» стосується не лише технічного виконання твору, але й його ретельного осмислення та аналіз. У своїй роботі з навчанням Людвіг ван Бетховен завжди зосереджував увагу учнів на змісті твору, а потім на технічних засобах виразності, характеру та динаміки музики. Карл Черні, учень композитора, був одним із найкращих інтерпретаторів його музики. Його майстерність у виконанні творів Л. Бетховена була настільки вражаючою, що його навіть називали пропагандистом творчості композитора.

Твори Л. Бетховена випромінюють мужню енергію та постійний рух, ніби мелодія постійно рухається вперед. Фортепіанні сонати

композитора демонструють його стиль, який є важливою частиною творчості багатьох музикантів. Вони зосереджені на симфонічному звучанні, що забезпечує сильну гру з багатьма складними моментами. Редакція твору є важливою для виконавця. О.Гольденвейзер і А.Шнабель є двома найвідомішими редакціями творів Л. Бетховена. Досвідчені музиканти часто використовують складну редакцію Шнабеля. У виконанні творів Бетховена на фортепіано виконавець повинен дотримуватися певного легато, використовувати поліфонічні голоси, точно дотримуватися метру та ритму протягом усього твору та передавати його цілісність від початку до кінця.

Наступним кроком у виконанні творів Людвіга ван Бетховена є створення художнього образу. Образи, які присутні в творах композитора, постійно змінюються, розвиваються, йдуть уперед і замінюються новими. Усі ці зображення потрібно передати максимально точно за допомогою інструменту, зберігаючи їх емоційну глибину та динаміку.

При виконанні творів Бетховена дуже важливо володіти чітким метроритмом. Точна ритмічна пульсація дозволяє музиканту залишатися в правильному темпі протягом усього твору, зберігаючи художнє осмислення композиції. Часто трапляється, що кількість нот не збігається з метром, що робить роботу виконавця ще більш складною і вимагає від нього надзвичайної технічної майстерності та гнучкості у відчутті ритму.

У зв'язку з величезною масштабністю творів Л. Бетховена дуже важливо, щоб виконавець точно передав усі образи, персонажі та зміни динаміки від початку до кінця. Важливо не тільки дотримуватися позначок і слідувати нотному тексту, але й враховувати власні нотатки та ремарки щодо руху, динаміки та характеру. О. Гольденвейзер, редактор фортепіанних сонат Бетховена, постійно підкреслював цю

ідею у своїй педагогічній роботі. Особлива увага повинна приділятися роботі з педаллю. Виконавець має бути обережним і використовувати творче мислення, щоб знайти ідеальний баланс, оскільки виконання традиційної бетховенської педалі на сучасних інструментах може призвести до надмірного гуркоту.

Велика кількість пасажів у творах Бетховена демонструє його віртуозність, а добре підібрана аплікатура відіграє важливу роль. Оскільки композитор сам не вказав аплікатуру, вирішення цього питання залишається за виконавцем або редакцією. Вдало підібрана аплікатура гарантує точне та інструктивне виконання пасажів, а також їх художнє забарвлення. Оскільки Людвіг ван Бетховен писав, спираючись на традиції оркестрового звучання, важливим для виконавця є правильне мислення. Це полегшує передачу різноманітних образів і почуттів. Книга О. Гольденвейзера «32 сонати Бетховена» є чудовим джерелом, яке вирішує труднощі розуміння творів композитора і може бути корисною для кожного музиканта-виконавця.

Щоб виконувати твори Бетховена, важливо добре знати всю його творчість. Це дозволяє виконавцю краще зрозуміти історичний контекст, час і епоху написання твору. Це сприяє правильному відтворенню характеру звуку та атмосфери, яка відповідає музиці. Глибоке розуміння творчості композитора є єдиним способом точно передати почуття та інтенції, закладені в його музиці.

Д. Баренбойм є найвідомішим виконавцем творів Людвіга ван Бетховена. Його виконання ґрунтувалося на майстерному поєднанні оркестрових і піаністичних ідей. Відчуття стилю та вишуканість звучання відрізняють його гру. Він виконав весь цикл з 32 сонат Бетховена, що було мрією багатьох музикантів. Його виконання продемонструвало чудове відчуття стилю композитора, а також точність і ритмічність.

С. Ріхтер також добре інтерпретував музику Людвіга ван Бетховена. Він дуже прискіпливо ставився до тексту і вважав, що точне виконання композиторського тексту є основною задачею. Ріхтер намагався передати відчуття епохи, в яку творив композитор, і пульсу часу через своє виконання.

Таким чином, виконання творів Людвіга ван Бетховена є складним і багатограним завданням, яке вимагає від виконавця не лише чудових технічних навичок, але й здатності мислити симфонічно та вміння передати кожен образ, закладений композитором. Завдяки цьому поєднанню технічної майстерності та глибокого емоційного осмислення творів можна повністю реалізувати музичну ідею Бетховена.

ВИСНОВКИ

Актуальність творів Людвіга ван Бетховена залишається незмінною вже декілька століть поспіль.

Розглянувши постать видатного митця, композитора, ми побачили як процвітала його виконавська і композиторська творчість, з якими складнощами та перешкодами йому вдалося стикнутися, але попри все це він продовжував творити. Зараз про нього знає увесь світ, його музика відома кожному. Чи не кожен музикант мав змогу зіткнутися з його творами у своєму репертуарі.

В музиці Л. ван Бетховена відчувається героїзм та драматичність, а його твори вражають шириною думок і глибиною розуміння. Він наповнив музику контрастом, напруженістю, постійним рухом вперед. Попри це в його творах можна простежити і ліричність, ніжність. Стиль його письма вирізняється величезною кількістю образів, котрі можна уявити, слухаючи їх виконання. Кожен твір - це, як було зазначено, власна історія, зі своєю філософією. Досить складно уявити його музику якоюсь інакшою. Всім відомо про ту силу, енергію, яка йде від його творів.

У процесі дослідження виконавської специфіки фортепіанних творів Людвіга ван Бетховена було з'ясовано, що для композитора особливе значення має редакція. Коректне оформлення композиторських позначок - таких як динаміка, педалізація, аплікатура у віртуозних пасажах - значною мірою впливає на якість виконання, визнаючи його приблизно на 50%. Редагуванням творів Бетховена займалось багато видатних митців, зокрема його учень К. Черні, а також Ф. Ліст та інші відомі композитори того часу. Серед найбільш уживаних саме у сучасній виконавській практиці варто відзначити редакції О. Гольденвейзера та А. Шнабеля.

Однак успішне виконання творів Людвіга ван Бетховена залежить не лише від обраної редакції. Важливим чинником є також наявність оркестрового мислення у виконавця - здатності мислити масштабно, охоплюючи весь художній образ, а не лише фактуру фортепіанної партії. Важливим є й глибоке розуміння композиторського задуму, прагнути проникнути в суть музичного змісту, який прагнув передати композитор.

Музика Людвіга ван Бетховена є унікальним поєднанням філософського осмислення дійсності та віртуозної техніки. Навіть попри серйозні проблеми зі слухом, композитор зумів створити твори надзвичайної краси й художньої сили. У його фортепіанній музиці інструмент розкривається у всій повноті - як багатобарвний оркестр. Звучання цих творів захоплює, дивує, надихає й занурює у глибокі емоційні стани. Динамічний розвиток, потужна енергія, драматизм, контрасти. Все це робить музику Л. ван Бетховена живою і здатною глибоко впливати як на слухача, так і на виконавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейчук Б. О. Сонати Людвіга ван Бетховена в репертуарі музичних навчальних закладів. Київ, 2017. 128 с.
2. Чеботаренко О. В. Піаністичне мислення Людвіга ван Бетховена: специфіка фортепіанного звуку. Харків: ХНУМ, 2015. 96 с.
3. Баренбойм Д. Музика, мова і світ. Львів, 2011. 160 с.
4. Ріхтер С. Про музику та виконання: нотатки і спогади. Київ 2004. 144 с.
5. Тарасов В. І. Фортепіанна спадщина Бетховена: аналіз та інтерпретація. Одеса 2018. 110 с.
6. Розен Ч. Класичний стиль: Гайдн, Моцарт, Бетховен. Київ 2018
7. Шендерюк І. М. Стилiстичнi особливостi виконавської iнтерпретацiї. Львiв 2009
8. Kinderman W. Beethoven. Berkeley: University of California Press, 1995
9. Marston N. Performing Beethoven. Cambridge University Press, 2012

